УДК [37.014.6]

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-7\(13\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-7(13)-07)

<http://orcid.org/0000-0002-8339-9226>

Оксана МИХАСЮК

директор Богодухівської гімназії № 1
Богодухівської районної ради Харківської
області, м. Богодухів, Україна

СТАН ВИКОРИСТАННЯ ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування закладів загальної середньої освіти. Обґрунтовано важливість удосконалення традиційного державно-громадського управління, оскільки провідні аналітичні документи державних органів влади вказують на недостатній рівень залучення громадських інституцій до управління освітою.

У зв'язку з цим, розглянуто можливості оновлення й трансформації державно-громадського управління шляхом консолідації зусиль державних і громадських структур, зміщення домінантних впливів та його переходу у громадсько-державне.

За результатами проведеного дослідження, у межах Харківської області встановлено, що на сьогодні переважає державно-громадське управління у зв'язку з низькою активністю громадськості, відсутністю готовності стейкхолдерів до співуправління, недостатньою розробленістю питання громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти у науці та практиці.

Проте розвиток громадсько-державного управління спостерігається у більшості закладів освіти об'єднаних територіальних громад, що є свідченням того, що реформа децентралізації значним чином впливає на становлення демократичних процесів у всіх сферах суспільного життя.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, управління, управління закладом загальної середньої освіти, державно-громадське управління, громадсько-державне управління.

Вступ. Вектор демократизації суспільних процесів, обумовлений масштабними процесами адміністративно-територіальної реформи сприяє підвищенню рівня громадської активності, розвитку соціального партнерства між громадськими і державними інституціями.

Вказані трансформаційні процеси значним чином впливають на модернізацію освітньої галузі. Прийняття Закону України «Про освіту» (2017 р.), запровадження концепції «Нова українська школа» (2018 р.) проголошують автономію закладів освіти, становлення педагогіки партнерства, демократизацію та децентралізацію управління.

Сучасні вітчизняні дослідники підкреслюють необхідність «суттєвої перебудови системи управління освітою і загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема, пошуку нових демократичних моделей управління, широкого залучення громадськості до освітнього і управлінського процесів. Стратегічні завдання реформування управління освітою передбачають модернізацію системи управління та перехід від адміністративно-демократичного до громадсько-державного його рівня» [4, с. 4].

Разом із тим, на сьогодні не в повній мірі проаналізовано стан використання громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти.

Формулювання цілей статті. Головна мета даної роботи – дослідження стану використання громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовим аспектам управління закладами освіти присвячені дослідження О. Боднар, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Л. Калініної, М. Кириченка, Н. Клокар, В. Маслова, В. Олійника, В. Пікельної, З. Рябової, Є. Хрикова та інших дослідників.

Результати досліджень щодо реалізації державно-громадського управління висвітлено у роботах Л. Гаєвської, А. Грабовського, Г. Єльнікової, Л. Калініної, О. Зайченко, С. Крисюка, О. Тягушевої, Г. Тодосової.

Питання громадсько-державного управління знайшли відображення у наукових доробках Л. Калініної, С. Корольок, О. Онаць, О. Пастовенського.

Огляд наукових джерел дає змогу зауважити, що питання громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти є досить актуальним і потребує визначення стану його використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим сегментом функціонування освітньої галузі є розвиток загальної середньої освіти, перш за все, це надання якісних освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти різних форм власності.

У статті 8 Закону України «Про загальну середню освіту» визначено, що заклад загальної середньої освіти - це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти [5].

Науково доведено, що заклад загальної середньої освіти – відкрита, складна, динамічна соціально-педагогічна система із притаманними їй структурованими та взаємопов'язаними елементами, що утворюють цілісність, реагують на запити зовнішнього і внутрішнього середовища, мають мету, керуючу та керовану підсистеми, які взаємодіють у процесі управління.

Як зазначає Г. Єльнікова, «управління – особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища, що забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування його у межах заданих параметрів на основі закономірностей його розвитку та дії механізмів самоуправління» [1, с.16].

Відтак, управління закладами загальної середньої освіти повинно здійснюватися на наукових засадах, у межах вимог чинного законодавства, враховуючи суспільні запити і потреби, зміни внутрішнього і зовнішнього середовища та з орієнтацією на самоуправління.

Проте у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року основними проблемами, викликами та ризиками окреслено, у тому числі, недостатній розвиток громадського самоврядування навчальних закладів, недосконалість механізмів залучення до управління освітою та її оновлення інституцій громадянського суспільства, громадськості. Крім того, у розділі «Модернізація системи управління освітою» даного документа вказується на розвиток моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами; необхідність створення гнучкої, цілеспрямованої, ефективної системи державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, запитів особистості [6].

Статтею 70 Закону України «Про освіту» визначено, що державно-громадське управління у сфері освіти - це взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти [7].

Крім того, варто зазначити, що державно-громадське управління не тільки законодавчо унормовано, а й досить ґрунтовно представлено у наукових дослідженнях, тому можна його вважати традиційним, відтак виникає необхідність його вдосконалення. Інноваційним, на наш погляд, є громадсько-державне управління, що передбачає розширення повноважень громадськості та зміщення домінантних впливів між суб'єктами управління. Адже *громадсько-державне управління* – «вид соціально-педагогічного управління, процесу взаємовпливу громадських і державних суб'єктів та об'єктів управління, їхній вплив на розвиток закладу освіти,

заснований на спільній діяльності, партнерських зв'язках із метою реалізації соціальних замовлень та із забезпеченням пріоритету прав громадянськості» [2, с. 16-17].

Слід зауважити, що у проєкті Закону України «Про освіту» №3491 від 19 листопада 2015 року [8] одним із принципів та засад освітньої діяльності було запропоновано громадсько-державне управління. Однак, за результатами парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні», які відбулися 09 грудня 2015 року рекомендовано передбачити одним із принципів та засад освітньої діяльності державно-громадське управління [9].

Разом із тим, у концепції «Нова українська школа» прогнозується зростання впливу громад на формування локальної освітньої політики з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці на основі державної освітньої політики [3, с.25].

Отже, аналіз нормативних та аналітичних документів, що регулюють функціонування загальної середньої освіти, дають змогу зауважити про необхідність посилення ролі громадськості в управлінні закладами загальної середньої освіти, розвиток державно-громадського та становлення громадсько-державного управління.

У межах дослідження налагоджено співпрацю з постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Департаменті науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації – Радою директорів закладів загальної середньої освіти Харківської області, до складу якої входять 47 керівників закладів освіти з районів, міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад Харківщини.

Крім того, під час визначення стану використання громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти до дослідницької роботи долучилися педагогічні працівники та батьки

експериментальних закладів.

У ході експериментальної роботи застосовано комплекс емпіричних методів дослідження, зокрема збір та узагальнення об'єктивних даних про стан розвитку системи громадсько-державного управління, аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування закладів загальної середньої освіти, анкетування, опитування, бесіди, спостереження, інтерв'ювання.

Одним із питань, запропонованих під час проведення анкетування, було визначення виду управління, що наразі переважає у закладах освіти, а саме громадсько-державний чи державно-громадський. Результатами обробки анкетних даних встановлено, що 90% директорів вважають, що домінує державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти. Із них 15% респондентів зазначають, що управління відбувається з урахуванням думки громадськості. Ще 19% керівників вказують на низький рівень громадської активності, відсутність готовності та мотивації спільноти до співуправління. 15% висловлюють сподівання на зміну підходів до управління закладами освіти та розробку механізмів громадсько-державного управління.

Разом із тим, 10% директорів відповіли, що переважає громадсько-державне управління. Третина з них пояснюють свій вибір тим, що саме цей вид управління є більш демократичним, сприяє створенню психологічно комфортного освітнього середовища, налагодженню партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Цікавим, на наш погляд, є той факт, що прихильниками громадсько-державного управління виявились керівники закладів загальної середньої освіти об'єднаних територіальних громад. Це свідчить про становлення демократичних процесів, високий рівень самоорганізації населення та зацікавленості у розвитку інфраструктурних та соціально-гуманітарних

об'єктів у тих громадах, де відбулась адміністративно-територіальна реформа децентралізації.

Загальні результати анкетування директорів закладів загальної середньої освіти щодо визначення домінуючого виду управління у процентному співвідношенні висвітлені на рисунку 1 даного дослідження (рис. 1).

Рис.1. Результати анкетування респондентів щодо визначення домінуючого виду управління

Також директорам було запропоновано оцінити рівень зацікавленості учасників освітнього процесу в управлінні закладом загальної середньої освіти. Відповіді респондентів розподілились наступним чином: 4% керівників констатують низький рівень, пояснюючи це відмовою від співпраці, критикою діяльності адміністрації закладу; 37% директорів вказують на середній рівень, коментуючи такий результат відсутністю мотивації у вчителів щодо забезпечення результативної освітньої діяльності, прагненні батьків «перекласти» процеси навчання й виховання на заклад освіти, формальною участю громадськості у роботі закладу, відсутністю нормативного регулювання та інструктивно-методичного забезпечення залучення громадськості до управління; 48% оцінюють

зацікавленість стейкхолдерів на достатньому рівні; 11% керівників відмічають високий рівень зацікавлення.

Варто зазначити, що високо оцінюють мотивацію учасників освітнього процесу в управлінні закладами загальної середньої освіти, аналогічно до представлених результатів попереднього питання, керівники з об'єднаних територіальних громад.

Наочно результати щодо визначення рівнів зацікавленості стейкхолдерів зображено на рисунку 2 вказаного дослідження (рис. 2).

Рис. 2. Результати анкетування респондентів щодо визначення рівнів зацікавленості стейкхолдерів управлінням ЗЗСО

На питання щодо впровадження у практичній діяльності спільного з громадськістю управління закладом загальної середньої освіти 14% респондентів надали відповідь «частково», 86% керівників відповіли позитивно. Із них 46% пояснюють, що співуправління сприяє розвитку закладу освіти, має позитивні результати, зокрема через проєктну діяльність, залучення додаткових джерел фінансування, зміцнення матеріально-технічного забезпечення закладу. А 13% - відмічають, що є певні труднощі в організації такого виду управління, пояснюючи свій вибір інертністю громадськості.

Висновки. Перспективи подальших досліджень. Отже, результати дослідження дають змогу зробити висновок про те, що громадсько-державне управління закладами загальної середньої освіти перебуває на стадії становлення. Обумовлено це необхідністю демократизації суспільно-політичних процесів, зокрема удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток соціального партнерства між стейкхолдерами, високими запитами громадян на отримання якісних освітніх послуг.

Адже поряд із цим спостерігається досить формальний підхід залучення громадськості до управління закладами освіти, відсутність належного встановлення комунікативних зв'язків, вмотивованості та готовності учасників освітнього процесу до співуправління, потреба в розвитку лідерських якостей керівників, підвищенні їх кваліфікаційного рівня, формуванні демократичного стилю управління.

Отримані результати свідчать про те, що на сьогодні переважає державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти. У той же час, керівники закладів освіти вважають громадсько-державне управління досить перспективним, проте недостатня розробленість основних теоретичних аспектів даного питання у науці та практиці, неготовність стейкхолдерів, низький рівень їх активності та мотивації дещо стримують процеси його становлення.

У ході дослідження визначено, що розвиток громадсько-державного управління спостерігається у закладах освіти об'єднаних територіальних громад. Це свідчить про те, що реформа децентралізації значним чином впливає на становлення демократичних процесів у всіх сферах суспільного життя, у тому числі й у галузі освіти.

Перспективами подальших наукових пошуків є розробка методичних рекомендацій щодо впровадження системи громадсько-державного управління закладами загальної середньої освіти.

Використана література

1. Єльнікова Г. В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2005. 44 с.
2. Михасюк О. К. Упровадження громадсько-державного управління закладом загальної середньої освіти у контексті законодавчих змін. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177) с.15-17
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 16.11.2019)
4. Онаць О. М., Калініна Л. М. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління : посібник, за наук. ред. Л. М. Калініної. К. : Видавничий дім «Сам», 2017. 64 с.
5. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 травня 1999 року №651-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 16.11.2019)
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 16.11.2019)
7. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року №2145 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.11.2019).
8. Про освіту : Проект Закон України від 19 листопада 2015 року №3491 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2OZ00A.html (дата звернення: 17.11.2019).
9. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні» : Постанова Верховної Ради України від 16 березня 2016 року №1031-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1031-19> (дата звернення: 17.11.2019).

References

1. Yelnikova H.V. Naukovi osnovy adaptivnoho upravlinnia zakladamy ta ustanovamy zahalnoi serednoi osvity [Scientific bases of adaptive management of general secondary educational institutions]: avtoref.dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped.nauk: 13.00.01. Luhansk, 2005. 44 s.
2. Mykhasiuk O.K. Uprovazhennia hromadsko-derzhavnoho upravlinnia zakladom zahalnoi serednoi osvity u konteksti zakonodavchikh zmin. Imidzh suchasnoho pedahoha [Implementation of public-state management of general secondary educational institutions in the context of

legislative changes. Image of the modern teacher]. 2017. №8 (117). s.15-17

3. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual foundations of secondary school reform] [Elektronnyi resurs] / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia: 16.11.2019).

4. Onats O.M., Kalinina L.M. Kontseptualni zasady orhanizatsiinykh mekhanizmiv i tekhnolohii hromadsko-derzhavnoho upravlinnia [Conceptual foundations of organizational mechanisms and technologies of public-state management]: posibnyk, za nauk. red. L.M. Kalininoi. K. Vydavhychyi dim "Sam", 2017. 64 s.

5. Pro zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 13 travnia 1999 roku №651-XIV URL [Law of Ukraine of May 13, 1999 «On secondary education»]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (data zvernennia: 16/11/2019)

6. Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [About the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 chervnia 2013 roku №344/2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

7. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05 veresnia 2017 roku № 2145 [Law of Ukraine «On education» of September 05, 2017 № 2145]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 17.11.2019)

8. Pro osvitu: Proiekt Zakon Ukrainy vid 19 lystopada 2015 roku №3491 [Law of Ukraine «On education». Project of November 19, 2015 №3491] URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nfs/link1/JH2OZ00A.html (data zvernennia: 17.11.2019).

9. Pro rekomendatsii parlamentskykh sluhan na temu: «Pravove zabezpechennia reform osvity v Ukraini»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 16 bereznia 2016 roku №1031-VIII [About the recommendations of the parliamentary hearings on a topic: «Legal groundwork for education in Ukraine»: the resolution of Verkhovna Rada of Ukraine of March 16, 2016 № 1031-VIII] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1031-19>.

Оксана Константиновна Михасюк

директор Богодуховской гимназии № 1

Богодуховского районного совета Харьковской области

СОСТОЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБЩОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ

Аннотация. В статье осуществлен анализ нормативно-правового обеспечения функционирования общеобразовательных учебных заведений.

Обосновано важность усовершенствования традиционного государственно-общественного управления, так как основные аналитические документы государственных органов власти декларируют недостаточный уровень приобщения общественных институций к управлению образованием.

В связи с этим, рассмотрено возможности модернизации и трансформации государственно-общественного управления средствами консолидации усилий государственных и общественных структур, смещения доминантных влияний и его перехода в общественно-государственное.

По результатам проведенного исследования в Харьковской области, выяснено, что преобладает государственно-общественное управление, в связи с низкой активностью общественности, отсутствием готовности стейкхолдеров к совместному управлению, недостаточной разработкой вопроса общественно-государственного управления в науке и практике.

Зато, развитие общественно-государственного управления отмечается в большинстве учебных заведений объединенных территориальных общин, это свидетельствует о том, что реформа децентрализации значительным образом влияет на становление демократических процессов во всех сферах общественной жизни.

Ключевые слова: общеобразовательное учебное заведение, управление, управление общеобразовательным учебным заведением, государственно-общественное управление, общественно-государственное управление.

STATUS OF PUBLIC – STATE MANAGEMENT USAGE OF GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Oksana K. Mykhasiuk

Director of Bogodukhiv Gymnasium №1 of Bogodukhiv Local Council in
Kharkov region

Abstract. The article is devoted to the analysis of the normative legal support of the general secondary educational institutions functioning. The importance of the state-public management has been justified, as far as the major analytical reports of the state authority point at the insufficient attained involvement of public institutions in the management education. For these purposes, the traditional state-public management transformation and upgradeability have been explored by means of the state-public organizations combined efforts, displacement of the dominant influence and its transition to an innovative public-state management. According to the results of enquiry within the Kharkiv region it has been found, that the state-public management prevails to date, in connection with low public activity, lack of stakeholders' readiness to co-management, public-state management immaturity of general secondary educational institutions in science and practice.

However, we can observe establishment and development of public-state management in most educational institutions of the united territorial communities, that is an indication that the local authority decentralization reform wields major influence on the democratic process formation in all fields of public life.

Key words: general secondary educational institution, management, management of general secondary educational institutions, state-public management, public-state management.

*Стаття надійшла
до редакції
19 листопада 2019 року*